

Mateusz Bieńkowski

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej

Medialny obraz dzieciństwa przedstawicieli pokolenia „Baby boomers” i „Pokolenia X”. Wokół teorii cyklu pokoleniowego Williama Straussa i Neila Howe’a

Media Image of Childhood by the Example of Baby Boomers and X Generation Representatives. Around the Theory of the Generational Cycle by William Strauss and Neil Howe

STRESZCZENIE:

Przedmiotem rozważań artykułu jest medialny obraz dzieciństwa pokolenia „Baby boomers” i „Pokolenia X”. Analizę obrazu medialnego dzieciństwa oparto na filmach, zarówno kinowych, jak i telewizyjnych. W artykule zrekonstruowano analizy, jakich dokonali autorzy teorii cyklu pokoleniowego – Neil Howe oraz William Strauss. Tekst podzielony jest na cztery części. W części pierwszej zaprezentowano charakterystykę społeczeństwa amerykańskiego po drugiej wojnie światowej oraz opis dzieciństwa pokolenia boomersów. W drugiej części przedstawiono obraz medialny tego pokolenia. W kolejnej części artykułu zaprezentowano zmianę nastrojów w społeczeństwie amerykańskim w latach 60. oraz zanalizowano dzieciństwo pokolenia X. W czwartej części zaprezentowano z kolei obraz dzieciństwa pokolenia X.

SŁOWA KLUCZOWE:

obraz medialny, teoria cyklu pokoleniowego, pokolenie boomersów, pokolenie X

ABSTRACT:

The main core of this article is media image of childhood by the example of “Baby Boomer” and “X generation”. Article is based on an analysis of media image of childhood in cinematographic and television films. The article reconstructed analysis made by authors of the generational theory – William Strauss and Neil Howe. Article is divided on four main sections. First section presents mood of American society after the World War Two and describe Boomer childhood. Second shows media image of Boomers childhood. Third section presents mood change of American society in 1960s and analyzes childhood of X generation. Fourth sections presents media image of generation X childhood. Article ends with a summary.

KEYWORDS:

media image, generational cycle theory, boomer generation, X generation

Samuel N. Eisenstadt, autor klasycznej koncepcji funkcjonalnej z zakresu socjologii młodzieży twierdzi, że „we wszystkich społeczeństwach biologiczny proces rozwoju zależny jest od czynników kulturowych”¹. Kultura jest środowiskiem, w którym wzrasta i kształtuje się mały człowiek. Co więcej, kultura odwzorowuje charakterystyczne postawy dzieci oraz młodzieży. Nastroje społeczne przekładają się na warunki, w jakich dorastają dzieci, a to z kolei wpływa na ich osobowość w życiu dorosłym.

W artykule przedstawiono medialny obraz dzieciństwa, charakterystyczny dla kultury popularnej w latach 1945–1980, odwołując się przy tym do koncepcji dwóch pokoleń – pokolenia „baby boomers” oraz „pokolenia X”. Analizę dokonano w oparciu o publikacje związane z teorią cyklu pokoleniowego Williama Straussa i Neila Howe’a². Zaproponowali oni koncepcje powracających cykli pokoleniowych, które funkcjonują w amerykańskiej, a szerzej: angloamerykańskiej historii. Strauss i Howe razem doszli do wniosku, że w amerykańskiej historii można dostrzec pewną regularność zmian w społeczeństwie, która wiąże się z pojawieniem się następujących po sobie pokoleń. W artykule zrekonstruowano analizy, jakich dokonali autorzy teorii cyklu pokoleniowego.

Przedstawioną w tej pracy analizę obrazu medialnego dzieciństwa oparto na filmach, zarówno kinowych, jak i telewizyjnych. Celem tego artykułu jest analiza dzieciństwa generacji tzw. boomersów oraz „pokolenia X”. Obraz medialny dzieci z okresu 1945–1964 oraz z lat 1964–1980 dobrze odwzorowuje dzieciństwo tych dwóch pokoleń. W artykule nakreślę także różnice w nastrojach społeczeństwa amerykańskiego, porównując okres 1945–1964 oraz lata 1964–1980. Artykuł podzielony jest na cztery części. W pierwszej z nich prezentuję charakterystykę społeczeństwa amerykańskiego po drugiej wojnie światowej oraz opisuję dzieciństwo pokolenia „baby boomers”. W drugiej części artykułu ukazuję obraz medialny dzieciństwa wspomnianego pokolenia boomersów, natomiast w trzeciej opisuję zmianę nastrojów w społeczeństwie amerykańskim w latach 60. oraz przedstawiam analizę dzieciństwa pokolenia X. W czwartej części prezentuję natomiast obraz dzieciństwa pokolenia X.

¹ H. M. Griese, *Socjologiczne teorie młodzieży*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1996, s. 112.

² N. Howe, W. Strauss, *The Fourth Turning: An American Prophecy – What the Cycles of History Tell Us About America’s Next Rendezvous with Destiny*, Broadway Books, New York 1997.

1. DZIECIŃSTWO POKOLENIA „BOOMERSÓW”

Dobrochna Hildebrandt-Wypych wskazuje, że „pokoleniem dorastającym w warunkach powstającego społeczeństwa postindustrialnego, usługowego i konsumpcyjnego w Stanach Zjednoczonych Ameryki była generacja wyżu demograficznego (*boom generation, baby boomers*)...”³. William Strauss i Neil Howe (autorzy teorii czterofazowego cyklu pokoleniowego) określają „generacją boomersów” (*boomers generation*) dzieci urodzone w latach 1943–1960⁴. Cechą charakterystyczną tego pokolenia było pewnego rodzaju uprzywilejowanie względem wcześniejszych pokoleń. Miało ono wielowymiarowy charakter – począwszy od sfery edukacji, opieki zdrowotnej, po dostęp do odpowiednich warunków materialnych. Było to możliwe dzięki rozwojowi gospodarczemu, jaki miał miejsce po drugiej wojnie światowej w Stanach Zjednoczonych. Zaraz po wojnie społeczeństwo amerykańskie było zjednoczone. Weterani mieli w sobie wiele energii, którą w warunkach pokoju przełożyli na wysoką motywację do pracy. Powracający do kraju młodzi ludzie chcieli zdobyć dobrą pracę, dorobić się własnego ładnego domu, a przede wszystkim założyć własną rodzinę. Efekty tego trendu były szybko dostrzegalne. Już po pierwszych świętach Bożego Narodzenia w roku 1945 rejestrowano dobre wskaźniki ekonomiczne – stopa bezrobocia wynosiła zaledwie kilka procent.

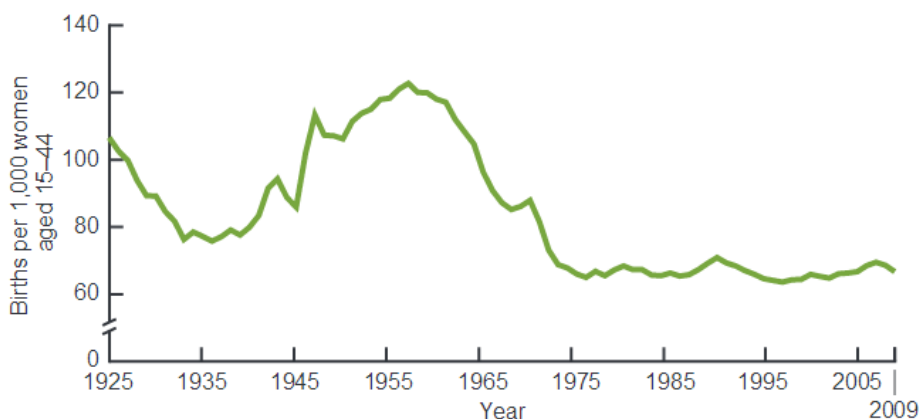
Dobre wyniki ekonomiczne, wzrost stabilizacji związany z zakończeniem wojny przełożyły się również na wskaźnik urodzeń. Jak zaznaczają William Strauss i Neil Howe, pierwsza duża fala urodzeń dzieci miała miejsce w połowie kwietnia 1946 roku.

³ D. Hildebrandt-Wypych, *Pokoleniowe wzory sukcesu w doświadczeniach amerykańskich i niemieckich*, [w:] A. Gromkowska-Melosik, Z. Melosik, *Tożsamość w społeczeństwie współczesnym: pop-kulturowe [re]interpretacje*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2012, s. 97.

⁴ N. Howe, W. Strauss, *The Fourth...*, dz. cyt., s. 21.

Były to dzieci poczęte w nocy z 15 na 16 sierpnia 1945 roku, kiedy to Stany Zjednoczone ostatecznie zwyciężyły nad Japonią. Fala wysokiego wskaźnika urodzeń trwała aż do roku 1963. Czas ten znany jest powszechnie jako „baby boom”⁵. Cechą charakterystyczną tego okresu był wysoki wskaźnik urodzeń, porównywalny z tym, który miał miejsce pod koniec XIX wieku. Warto zaznaczyć, że od momentu powstania Stanów Zjednoczonych wskaźnik urodzeń systematycznie spadał. Okres *baby boom* przełamał ten trend (w roku 1800 statystyczna kobieta rodziła siedmioro dzieci w roku, w 1920 roku już tylko niewiele ponad troje dzieci, a w roku 1939 niewiele ponad dwoje dzieci)⁶. Jak podkreślają Strauss i Howe, okres od kapitulacji Japonii do zabójstwa prezydenta Kennedy’ego w roku 1963 zwany jest przez wielu Amerykanów „szczęśliwymi dniami” (*Happy Days*) lub „amerykańskim wzlotem” (*American High*)⁷.

Wykres 1. Liczba urodzonych dzieci na 1000 kobiet w wieku 15–44 lata w Stanach Zjednoczonych w latach 1925–2009.

Źródło: Narodowe Centrum Statystyki w Zakresie Ochrony Zdrowia w ramach Centrum Kontroli i Prewencji Chorób, (*National Center for health statistic, Centers for Disease Control and Prevention*) <https://www.cdc.gov/nchs/data/databriefs/db60.pdf> (dostęp 6.02.2018.)

⁵ N. Howe, W. Strauss, *Generations: The History of America's Future 1584–2069*, Harper-Collins, New York 1992, s. 85.

⁶ M. R. Haines, *The population of the United States 1790–1920*, National Bureau of Economic Research, Historical Paper no. 56, Cambridge 1994.

⁷ N. Howe, W. Strauss, *The Fourth...*, dz. cyt., s. 132.

W sferze społecznej atutem lat 1945–1964 była silna rodzina (spadał wskaźnik rozwodów), a także stosunkowo niewielka przestępczość. Co istotne, rozstała się klasa średnia (było to wynikiem awansu społecznego wielu Amerykanów), co powodowało, że stopień zróżnicowań społecznych malał. W gospodarce rosła produktywność, a przy tym także zarobki pracowników. Niewątpliwym sukcesem tamtego okresu była też współpraca międzyludzka.

Rodzący się w latach 50. boomersi byli szczęśliwymi dziećmi, mieszkającymi w większości w ładnych domach na przedmieściach. Ich poziom życia w okresie dzieciństwa był zdecydowanie wyższy w porównaniu do okresu dzieciństwa starszych generacji.

Strauss i Howe zwracają uwagę, że rodzicami pierwszych roczników pokolenia boomersów było tzw. „pokolenie milczące” (*silent generation*) urodzone w latach 1925–1942⁸, jednak największy wpływ na wychowanie baby boomers miała generacja G.I.⁹, która rodziła się w latach 1901–1924. W fazie „wzlotu” (1945–1964) rygorystyczne wychowanie nie było społecznie pożądane, co przejawiało się choćby w większej swobodzie dzieci. Strauss i Howe zwracają uwagę, że najlepiej sprzedające się poradniki o wychowaniu wychodziły z założenia, że należy „wiecznie dawać swoim dzieciom: inaczej nie będziecie kochającymi rodzicami”¹⁰.

Jakie przyczyny spowodowały liberalizację modelu wychowania w Ameryce? W okresie 1945–1964 panował pogląd, że szkodliwe ideologie takie, jak faszyzm czy komunizm, rozwinęły się także dlatego, że dzieci w tych społeczeństwach dorastały w rodzinach autorytarnych. W latach 1945–1964 role w ramach rodziny

⁸ Tamże, s. 20.

⁹ Nazwa pokolenia pochodzi od wojskowej terminologii, w której skrót G.I. – General Issue, Government Issue – oznacza żołnierzy amerykańskiej armii. Członkowie tego pokolenia bohaterko walczyli podczas drugiej wojny światowej.

¹⁰ Tamże, s. 149.

były ściśle określone. Zadaniem mam było zarządzanie sprawami domowymi, dbanie o czystość, zadaniem ojców natomiast było zarabianie pieniędzy oraz terminowe płacenie rachunków. Podczas, kiedy ojcowie pracowali, matki całą swoją energię, a także czas, wkładały w wychowanie dzieci. Te wszystkie elementy spowodowały, że boomersi cieszyli się najbardziej spokojnym i poukładanym życiem rodzinnym. Bycie matką to było spełnienie marzeń dla większości młodych kobiet w tamtym okresie. W latach 1945–1964 niewiele matek było aktywnych zawodowo. Poświęcanie tak dużej ilości czasu dzieciom przez matki spowodowało, że pokolenie boomersów miało bardzo silne więzi ze swoimi matkami. Na potwierdzenie tej tezy Strauss i Howe podają przeprowadzone badania sondażowe realizowane za czasów zaangażowania Stanów Zjednoczonych w wojnę w Wietnamie. Z badań wynikało, że 32% boomersów z rasy białej oraz 44% czarnoskórych boomersów deklaroowało, że wspomina matkę jako „osobę, która dba o mnie”¹¹. Takie samo określenie w stosunku do ojców zadeklarowało odpowiednio 8% boomersów z białej rasy oraz 2% czarnoskórych boomersów.

2. OBRAZ MEDIALNY DZIECIŃSTWA POKOLENIA BOOMERSÓW

Dzieciństwo boomersów miało swoje odwzorowanie w produkcjach filmowych oraz telewizyjnych. Jak wskazują autorzy czterofazowego cyklu pokoleniowego, najważniejszym nowym urządzeniem w okresie amerykańskiego wstępu (1946–1964)¹² był telewizor. Od połowy lat 40. do połowy lat 50. średnia liczba godzin spędzonych przed telewizorem w ciągu dnia urosła z 0 do 4,5¹³. Życie na przedmieściach miast amerykańskich koncentrowało się na oglądaniu telewizji. Stała się ona nie tylko rozrywką, ale też przewodnikiem w nowych rolach życiowych. Telewizja dostarczała rodzicom, którzy głównie wywodzili się z pokolenia G.I. (1901–1924) oraz „pokolenia milczącego” (1925–1942)¹⁴, informacji na temat prawidłowego odżywiania dzieci, właściwych postaw względem sąsiadów czy nowinek z zakresu nauki¹⁵.

¹¹ Tamże.

¹² Tamże, s. 131.

¹³ Tamże, s. 150.

¹⁴ Tamże, s. 20.

¹⁵ Tamże, s. 143.

Boomersi jako dzieci pozostawali pod wpływem raczej pozytywnego medialnego przekazu. W telewizji przedstawiano postaci odpowiedzialnych rodziców, którzy są w stanie rozwiązać wszelkie problemy dzieci. W podobnym duchu przedstawiano polityków – jako wyłącznie uczciwych przywódców. Wśród historii prezentowanych na dużym i małym ekranie przeważały te, które kończyły się szczęśliwym zakończeniem (*happy end*).

Wśród produkcji telewizyjnych wpisujących się w ten trend należy wyróżnić czarno-biały serial „Dennis rozrabiaka” (*Dennis the Menace*)¹⁶ zrealizowany przez stację CBS¹⁷ w latach 1959–1963. Serial ten powstał na bazie komiksu zilustrowanego przez Hanka Ketchama w latach 1951–1994. Produkcja opowiadała historię kilkuletniego chłopca Dennisa Mitchella oraz jego rodziny. Chłopiec odznaczał się dużą skłonnością do wpadania w tarapaty, które stały się dla bohatera źródłem zabawnych sytuacji. Dziecko było przedstawione w serialu jako postać pozytywna, mająca dobre intencje, które jednak nie zawsze przynoszą oczekiwane rezultaty, a czasem są źródłem sporych kłopotów.

Motyw „Dennisa rozrabiaki” wykorzystywano w późniejszych realizacjach – w latach 1986–1988 użyto go w kreskówce wyprodukowanej przez firmę DIC Entertainment¹⁸, jak również w pełnometrażowym filmie familijnym o tym samym tytule, zrealizowanym w roku 1993 przez firmę Warner Bros. Family Entertainment¹⁹. Produkcje te jednak nie miały tak silnego wpływu na społeczeństwo, jak pierwotna realizacja z lat 1959–1963.

Kolejną produkcją telewizyjną wpisującą się w obraz dzieciństwa pokolenia boomersów był film familijny „Na psa urok” (*The Shaggy Dog*)²⁰ z roku 1959. Film ten powstał na bazie opowiadania austriackiego pisarza Felixa Saltena (1869–1945). Obraz ilustruje historię chłopca Wilbiego Danielsa, który ma ponadprzeciętną zdolność do wymyślania nowych wynalazków. Chłopiec ten

¹⁶ „Dennis rozrabiaka” (*Dennis the Menace*), reż. C. Barton, W. D. Russell, D. Taylor J. Hayden, N. Abbott, J. Goldstone, 1959–1963.

¹⁷ Jeden z kluczowych kanałów telewizyjnych a także radiowych, w Stanach Zjednoczonych.

¹⁸ Firma została założona we Francji w roku 1971 przez francuskiego producenta i pisarza Jean’a Chalopin’a. Początkowo przedsiębiorstwo związane było z grupą RTL – czołowym nadawcą telewizji w Europie. W roku 1982 Andy Heyward założył amerykański oddział tej firmy, który wyspecjalizował się w produkcji telewizyjnych seriali animowanych.

¹⁹ Wytwórnia filmów familijnych należąca do koncernu Warner Bros.

²⁰ „Na psa urok” (*The Shaggy Dog*), reż. C. Barton, 1959.

w wyniku sekwencji zaistniałych zdarzeń (głównie za sprawą zaklęcia) przemienia się w psa rasy owczarek staroangielski. Film ten, wyprodukowany przez wytwórnię Walta Disneya, zdobył dużą popularność i został przyjęty z entuzjazmem. W późniejszym okresie obraz ten doczekał się kontynuacji (*The Shaggy D.A.* z roku 1976)²¹, a także zupełnie nowych realizacji w formie serialu (*Return of the Shaggy Dog*, z roku 1987)²². Nakręcono także dwa remake'i oryginalnego filmu, które miały swoją premierę w roku 1994 oraz 2006. Wszystkie te produkcje były zrealizowane przez wytwórnię Walta Disneya. Tim Allen, wywodzący się z pokolenia boomersów znany aktor filmów familijnych oraz producent nowej wersji „Na psa urok”, w roku 2006 stwierdził: „Doskonale pamiętam wersję z lat pięćdziesiątych. Oglądałem tamten film w dzieciństwie i bardzo mi się podobał. Muszę zresztą przyznać, że produkcje Disneya odegrały dużą rolę w moim życiu. Łączyły magię, humor i wyrazisty morał... Tamten film to już bez wątpienia klasyka, ale gdy obejrzałem go po latach na nowo, wspomnienia okazały się piękniejsze niż rzeczywistość. Zwłaszcza efekty specjalne straszliwie się zestarzały. Pomyślałem sobie, że warto by opowiedzieć tę ciągle nośną historię na nowo, korzystając z dzisiejszych, nieporównanie większych możliwości technicznych”²³.

Odwołując się do postaci sympatycznego psa, który towarzyszy dzieciom w ich procesie dorastania, nie sposób pominąć serii filmów „Lassie”. Pierwszy z obrazów opowiadający historię owczarka szkockiego został zrealizowany jeszcze w roku 1943. Postać psa wywodzi się z opowiadania dla dzieci napisanego przez amerykańskiego pisarza Erica Knighta (1897–1943). Powieść „Lassie, wróć” (*Lassie Come-Home*) została początkowo opublikowana w formie krótszej noweli w magazynie dedykowanym dla klasy średniej „The Saturday Evening Post”. W roku 1940 Knight opublikował całą powieść, która stała się klasykiem literatury młodzieżowej. Pierwszy film o historii Lessie, wyprodukowany przez wytwórnię Metro-Goldwyn-Mayer, nosił tytuł „Lassie, wróć” (*Lassie Come Home*)²⁴. Fabuła filmu koncentruje się historii rodziny Carraclough, którzy zmuszeni sytuacją materialną decydują się na sprzedaż swojego psa, owczarka szkockiego długowłosego o imieniu Lassie. Z tą decyzją nie może się pogodzić mały syn

²¹ *The Shaggy D.A.*, reż. R. Stevenson, 1976. Brak polskiej wersji tego tytułu.

²² *Return of the Shaggy Dog* reż. S. Gillard, 1987. Brak polskiej wersji tego tytułu.

²³ <http://film.onet.pl/wiadomosci/masz-to-przeciez-pod-nosem/tgql8>.

²⁴ „Lassie wróć” (*Lassie Come Home*), reż. F. M. Wilcox, 1943.

rodziny Joe. Ku zaskoczeniu nowego właściciela pies Lassie ucieka, by wybrać się w pełną przygodę podróż do swoich pierwotnych właścicieli. Istotą filmu jest przyjaźń, która wytworzyła się między owczarkiem szkockim Lassie oraz chłopcem Joem. Przekaz filmu korespondował z nastrojami, jakie panowały wówczas w społeczeństwie amerykańskim. Doceniano takie wartości, jak wierność, przyjaźń, lojalność oraz stabilność rodziny, nawet w obliczu problemów finansowych.

Od roku 1943 do roku 1951 nakręcono siedem filmów ilustrujących przygody psa Lassie: „Lassie wróć” (*Lassie Come Home*) (1943), „Syn Lassie” (*Son of Lassie*) (1945)²⁵, „Odwaga Lassie” (*Courage of Lassie*) (1946)²⁶, „Hills of Home” (1948)²⁷, „The Sun Comes Up” (1949)²⁸, „Challenge to Lassie (1949)²⁹, „Lassie z Malowanych Wzgórz” (*The Painted Hills*) (1951)³⁰. Warto podkreślić, że latach 1943–1951 w filmach opowiadających o przygodach Lassie grał ten sam pies o imieniu „Pal” (*kumpel*), który żył w latach 1940–1958.

Postać Lassie w kulturze w okresie lat 50. i 60. stała się na tyle popularna, że stacja CBS zdecydowała się na realizację serialu *Lassie*, którego emisja trwała dziewiętnaście lat – w okresie 1954–1972. Do postaci Lassie powracano także w późniejszych filmach z lat 1978, 1994 oraz 2005, jednak klimat społeczny towarzyszący tym ekranizacjom był odmienny i obrazy te nie zdobyły aż tak dużej popularności.

Analizując obraz dzieciństwa pokolenia boomersów należy wspomnieć o amerykańskim serialu „Wiercipięta” (*Leave it to Beaver*)³¹. Serial ten emitowany był w stacji CBS w latach 1957–1963 a produkcją zajęła się firma Revue Studios³². Serial przedstawiał losy rodziny Cleaverów koncentrując się na przygodach małych synów państwa Cleaverów – starszego Wally’ego oraz młodszego Theodora. Podobnie, jak filmy z serii „Lassie”, był to przykład produkcji, które koncentrowały się na perspektywie dziecka w patrzeniu na świat. W serialu ukazywano

²⁵ „Syn Lassie” (*Son of Lassie*), reż. S. Simon, 1945.

²⁶ „Odwaga Lassie” (*Courage of Lassie*), reż. F. M. Wilcox, 1946.

²⁷ „Hills of Home”, reż. F. M. Wilcox, 1948. Brak polskiego tytułu filmu.

²⁸ „The Sun Comes Up”, reż. R. Thorpe, 1949. Brak polskiego tytułu filmu.

²⁹ „Challenge to Lassie”, reż. R. Thorpe, 1949. Brak polskiego tytułu filmu.

³⁰ „Lassie z Malowanych Wzgórz” (*The Painted Hills*), reż. H. Kress, 1951.

³¹ „Wiercipięta” (*Leave it to Beaver*), reż. D. Butler, C. Barton, H. Beaumont, E. Bellamy, F. De Cordova, C. F. Haas, J. Hayden, N. Abbott, 1957–1963.

³² Firma należąca od roku 1958 do koncernu Universal Studios Entertainment.

rodziców jako odpowiedzialnych dorosłych, którzy nie oceniają jednoznacznie swoich dzieci, lecz razem z nimi wypracowują płaszczyznę porozumienia.

Większości dzieci oraz nastolatków z lat 50. oraz pierwszej połowy 60. nieznane były takie negatywne zjawiska, jak ubóstwo, przestępczość czy patologie. Wkrótce jednak negatywne procesy zaczęły się w społeczeństwie nasilać. Kultura masowa wykreowała zbyt pozytywny i nierealistyczny obraz świata w umysłach dzieci. Skutkiem tego było nieprzygotowanie pokolenia boomersów do trudu rywalizacji w dorosłym życiu. To, co dla wcześniejszych pokoleń było przywilejem, dla boomersów stało się standardem. Sprzyjał temu optymizm społeczny, który był napędzany wiarą w nowoczesne technologie, mające gwarantować postęp i dobrobyt.

A w jaki sposób duży ekran portretował rodziców boomersów? Jak już wspomniano, rodzicami boomersów były pokolenia generacji G.I. oraz „pokolenie milczące”. Z pokolenia G.I. wywodzili się aktorzy, którzy stworzyli role silnych i stanowczych mężczyzn – do dziś istniejące w kanonach Hollywood. William Strauss i Neil Howe podają przykłady aktorów takich, jak Gregory Peck, Gary Cooper, John Wayne, Kirk Douglas, Jimmy Stewart czy Henry Fonda. Wykreowane przez nich postacie stanowiły wzór dla większości członków pokolenia G.I.

Inny obraz kształtował się w przypadku „pokolenia milczącego”, które w latach 1945–1964 charakteryzowało się konformizmem oraz podporządkowaniem względem starszej generacji G.I. Młode kobiety z „milczącego pokolenia” wycofały się z zawodów, w których przed wojną pracowały kobiety z generacji G.I. Jak zaznaczają autorzy teorii czterofazowego cyklu pokoleniowego, po raz pierwszy w historii Stanów Zjednoczonych kobiety posiadające dyplom uczelni były bardziej płodne od kobiet, które nie ukończyły szkoły średniej. Ponadto, w roku 1956 mediana wieku zawierania małżeństw była najniższa od czasów wprowadzenia pomiarów³³. W kulturze popularnej trend ten dobrze obrazuje przykład aktorki Grace Kelly (1929–1982)³⁴, która będąc najbardziej znaną aktorką tego pokolenia, porzuciła karierę, aby w roku 1956 zostać księżną u boku księcia Monako – Rainera III³⁵.

³³ N. Howe, W. Strauss, *The Fourth...*, dz. cyt., s. 146.

³⁴ Grace Kelly, modelka, aktorka, zdobywczyni Oscara za rolę w filmie *Dziewczyna z prowincji*, wystąpiła razem z Garym Cooperem w filmie *W samo południe* z roku 1952. Film otrzymał cztery Oscary i do dziś jest uważany za jeden z najlepszych westernów amerykańskich.

³⁵ Tamże, s. 147.

Życie rodzinne nie dla wszystkich członków pokolenia milczącego było szczytem marzeń. Wielu w głębi duszy pragnęło być jak James Dean³⁶ w filmie „Buntownik bez powodu” (*Rebel Without a Cause*)³⁷ z roku 1955. Dean sportretował zbuntowanego nastolatka Jima, który po przeprowadzce rodziców do nowego miejsca zamieszkania popada w konflikt z rówieśnikami, policją oraz własnymi rodzicami. Film ten przełamał dominujący wyidealizowany obraz rodziny, jaki panował w kulturze popularnej w latach 50. oraz 60. Sam Dean został zapamiętany także z roli Cala Traska z filmu „Na wschód od Edenu” (*East of Eden*)³⁸. Dean w filmie trafnie zagrał młodego zbuntowanego chłopaka, który poszukuje akceptacji ze strony własnego ojca.

Postacie takie, jak Dean, Elvis Presley czy Marilyn Monroe³⁹ (była ikoną sukcesu łączonego w większym stopniu z atrakcyjnością fizyczną niż talentem aktorskim) były wyjątkami w pokoleniu milczącym. Charakter pokolenia milczącego lepiej odwzorowywała postać Debbie Reynolds, czy wspomniana już Grace Kelly, które grały młode, często infantylne kobiety będące u boku stanowczego mężczyzny z pokolenia G.I.

3. DZIECIŃSTWO POKOLENIA X

Po roku 1964 nastroje w społeczeństwie amerykańskim się zmieniły. Z jednej strony było to związane z zabójstwem prezydenta Johna F. Kennedy’ego w listopadzie 1963 roku, z drugiej problemów przysporzyło zaangażowanie Stanów Zjednoczonych w konflikt w Wietnamie. Nie bez znaczenia był tu też fenomen kontrkultury (Strauss i Howe używają w tym kontekście pojęcia „rewolucja świadomości” [*Consciousness Revolution*])⁴⁰ uważany za jedno z kluczowych zjawisk

³⁶ James Dean (1931–1955), legendarny aktor filmowy, telewizyjny i teatralny, dwukrotnie nominowany do Oscara. Stał się ikoną kultury popularnej dzięki rolom w filmach „Buntownik bez powodu” oraz „Na wschód od Edenu”.

³⁷ „Buntownik bez powodu” (*Rebel Without a Cause*), reż. N. Ray, 1955.

³⁸ „Na wschód od Edenu” (*East of Eden*), reż. E. Kazan, 1955. Film ten jest adaptacją powieści „Na wschód od Edenu” z roku 1952 amerykańskiego pisarza Johna Steinbecka (1902–1968). Steinbeck w roku 1962 otrzymał nagrodę Nobla w dziedzinie literatury.

³⁹ Marilyn Monroe (1926–1962), modelka i aktorka. Zastąpiła z ról stereotypowych blondynek, często niedoceniano jej talentu aktorskiego. Stała się ikoną kultury popularnej.

⁴⁰ N. Howe, W. Strauss, *The Fourth...*, dz. cyt., s. 154.

społecznych okresu lat 60. Kontrkultura zmieniła sposób myślenia Amerykanów o sobie jako wspólnocie, społeczności oraz panujących w niej relacjach. Kontrkultura rozpoczęła się od zmiany postaw i zachowań młodzieży (jak choćby noszenie długich włosów), a za tym pojawił się nowy system wartości. Ruch hippisowski podważał obowiązujący porządek społeczny. Kontrkultura była społecznym buntem w zakresie obowiązujących norm, ale także buntem przeciwko instytucjom: rodzinie, Kościołowi, szkole, pracy, a także przeciw ówczesnym działaniom: wojnie, segregacji rasowej czy rywalizacji między ludźmi.

Zmiany społeczne miały swoje odwzorowanie w kulturze popularnej. William Strauss i Neil Howe dają za przykład trzy amerykańskie filmy, jakie weszły do kin w roku 1964, a które odwzorowały pesymistyczne nastroje społeczne⁴¹. Pierwszy z nich to film Stanleya Kubricka⁴² „Doktor Strangelove, czyli jak przestałem się martwić i pokochałem bombę” (*Dr. Strangelove*)⁴³. Film opowiada historię wojskowego, kapitana Lionela Mandrake’a, który próbuje przekonać generałów do zapobieżenia trzeciej wojnie światowej. Równocześnie Związek Radziecki wszedł w posiadanie broni, która w razie ataku na ten kraj jest w stanie zniszczyć całą Ziemię. W wyniku splotu wydarzeń Amerykanie nie są w stanie zawrócić jednego ze swoich bombowców, którego zadaniem miał być atak na Związek Radziecki. Samolot ostatecznie zrzuca bombę. W końcowej fazie filmu doktor Strangelove, były nazistowski naukowiec, przekonuje dowództwo Stanów Zjednoczonych o słuszności czynu i proponuje budowę podziemnego miasta.

Drugim filmem, który zapowiadał zmianę nastrojów w roku 1964, był obraz „Siedem dni w maju” (*Seven Days in May*)⁴⁴. W filmie tym przedstawiono historię pułkownika Jima Casey’a, który trafia na dowody świadczące o tym, że generałowie planują zamach stanu. Wśród nich najważniejszą osobą jest generał Scott planujący przejąć władzę po obalonym prezydencie oraz chcący doprowadzić do konfliktu ze Związkiem Radzieckim. Pułkownik Casey ma tydzień na udaremnienie zamachu. Film oparto na opowiadaniu o tym samym

⁴¹ Tamże.

⁴² Stanley Kubrick (1928–1999), reżyser oraz producent filmowy, jeden z najbardziej uznanych twórców kina amerykańskiego.

⁴³ „Doktor Strangelove, czyli jak przestałem się martwić i pokochałem bombę” (*Dr. Strangelove*), reż. S. Kubrick, 1964.

⁴⁴ „Siedem dni w maju” (*Seven Days in May*), reż. J. Frankenheimer 1964.

tytule napisanym przez Fletchera Knebel'a⁴⁵ oraz Charlesa Bailey'a⁴⁶, wydanym w roku 1962.

Trzecim filmem ilustrującym zmianę nastrojów był obraz „Czerwona linia” (*Fail-safe*)⁴⁷. Film ten, podobnie jak obraz „Siedem dni w maju”, oparty jest na opowiadaniu (z roku 1962), którego autorami byli Eugene Burdick⁴⁸ oraz Harvey Wheeler⁴⁹. W filmie przedstawiono historię konfliktu dyplomatycznego na linii Stany Zjednoczone-Związek Radziecki. W wyniku problemów technicznych amerykańskie bombowce dostają błędny rozkaz ataku Moskwy, którego nie można cofnąć. Rozpoczyna się walka z czasem oraz emocjami w szeregach dowódców USA oraz ZSRR. Prezydent USA by przekonać Związek Radziecki i uwiarygodnić się w jego oczach obiecuje, że w razie zniszczenia Moskwy przywództwo Stanów Zjednoczonych zdecyduje się na zniszczenie Nowego Jorku. Nawet informacja o pobycie pierwszej damy w Nowym Jorku nie zmienia deklaracji prezydenta. Ostatecznie nie udaje się powstrzymać amerykańskiego samolotu i Moskwa zostaje zniszczona, a prezydent zgodnie z obietnicą wydaje rozkaz zniszczenia Nowego Jorku. Film kończy się obrazem życia mieszkańców Nowego Jorku na chwilę przed katastrofą.

Wszystkie trzy przywołane filmy mają wspólny fundament – odzwierciedlają niepewne nastroje w społeczeństwie amerykańskim, które były związane z zimną wojną. Z drugiej strony obrazy te poddają w wątpliwość zaufanie do rządu, wojska oraz technologii. W aspekcie symbolicznym filmy te potwierdzały, że pomysłny okres, który trwał od zakończenia drugiej wojny światowej, miał się ku końcowi.

Zmiana nastrojów w społeczeństwie przełożyła się także na odmienne postrzeganie dzieciństwa. Dostrzegalne było to choćby w literaturze dziecięcej. W połowie lat 60. zmieniło się podejście autorów tej literatury. Autorzy zaczęli pisać opowiadania w duchu „nowego realizmu” (*New Realism*). Nurt ten charakteryzował się wprowadzeniem do dziecięcej literatury wątków kontrowersyjnych, trudnych tematów z życia dorosłych. W opowiadaniach dla dzieci zaczęto poruszać tematy związane z alkoholizmem, śmiercią, rozwodami czy też przemocą

⁴⁵ Fletcher Knebel (1911–1993), autor opowiadań o tematyce politycznej.

⁴⁶ Charles W. Bailey II (1929–2012), amerykański dziennikarz.

⁴⁷ „Czerwona linia” (*Fail-safe*), reż. S. Lumet, 1964.

⁴⁸ Eugene Burdick (1918–1965), ekspert od spraw politycznych oraz autor opowiadań.

⁴⁹ John Harvey Wheeler (1918–2004), amerykański pisarz oraz politolog.

ukierunkowaną na dzieci. Opowiadanie Maurice’a Sendaka⁵⁰ „Tam, gdzie żyją dzikie stwory” (*Where the Wild Things Are*) z roku 1963 a także opowiadanie Louise’a Fitzhuga⁵¹ „Harriet szpieg” (*Harriet the Spy*) z roku 1964, były uważane za pierwsze dzieła w nurcie „nowego realizmu”.

Od początku lat 60. zaczęła rodzić się nowa generacja dzieci – „pokolenie X” (*X generation*)⁵². W latach 60. w społeczeństwie amerykańskim nastąpiły duże zmiany w kwestii demografii. O ile jeszcze wiosną 1964 roku wskaźnik urodzeń kształtował się na bardzo wysokim poziomie, to kilka miesięcy później gwałtownie spadł. W połowie roku 1965 demografowie zdali sobie sprawę, że spadkowy trend utrzyma się. Jak wskazują Strauss i Howe, w społeczeństwie spopularyzowały się hasła „zatrzymaj się na jednym” (*stop at one*), „brak jest radości” (*None is fun*)” czy „Jezus był jedynakiem” (*Jesus was an only child*)⁵³. Główne czynniki, które doprowadziły do tej zmiany, to wprowadzenie pigułki antykoncepcyjnej (w maju 1960 roku amerykańska firma farmaceutyczna G.D. Searle uzyskała zgodę na rejestrację leku o nazwie Enovid [noretynodrel] jako doustnego środka antykoncepcyjnego)⁵⁴, rodzący się feminizm oraz wzrost niechęci w stosunku do dzieci.

Podczas, kiedy pokolenie X wchodziło w okres dzieciństwa, media kładły nacisk na ciemną stronę człowieczeństwa. Z jednej strony okres lat 1964–1980 charakteryzował się tym, że uznawano dzieciństwo za coś idealnego, z drugiej zaś strony zaniedbywano dorastające dzieci. Strauss i Howe podkreślają, że wielu właścicieli nieruchomości niechętnie wynajmowało lokale rodzinom z dziećmi,

⁵⁰ Maurice Sendak (1928–2012), amerykański pisarz, autor literatury dziecięcej.

⁵¹ Louise Fitzhugh (1928–1974), amerykański pisarz, autor literatury dziecięcej.

⁵² Według Strauss i Howe, pokolenie to rodziło się w latach 1961–1981. Symbol X w nazwie tej generacji, oznacza niewiadomą, która dobrze określa charakter tego pokolenia. Samo określenie spopularyzował kanadyjski pisarz Douglas Coupland w swojej książce *Pokolenie X: Opowieści na czasy przyspieszającej kultury* z roku 1991. Pojęcie „pokolenie X” pojawiło się w tytule książki Jane’a Deverson’a oraz Charlesa Hamblett’a z roku 1965, w której zamieszczono wywiady z nastolatkami należącymi do subkultury Mods (subkultura powstała w Wielkiej Brytanii, której członkowie charakteryzowali się pedantycznym sposobem ubioru, nienawiścią do edukacji, zainteresowaniem najnowszymi trendami mody oraz muzyką eksperymentalną). Określenie „pokolenie X” pojawiło się także w nazwie brytyjskiego zespołu punkrockowego założonego w roku 1976.

⁵³ Tamże.

⁵⁴ P. Le Couteur, J. Burreson, *Guzik Napoleona, Jak 17 cząsteczek zmieniło historię*, Wydawnictwo Książkowe „Twój styl”, Warszawa, 2004, s. 291.

a w społeczeństwie powszechny stał się pogląd, że dalszy rozrost populacji wpłynie na wzrost zanieczyszczenia środowiska⁵⁵. Popularne były też dyskusje na temat kosztów związanych z wychowaniem dziecka. W późnych latach 70. wskaźnik dokonanych aborcji znacząco wzrósł (Strauss i Howe wskazują, że w tym czasie co trzecia kobieta w ciąży dokonywała aborcji)⁵⁶.

Problemy pojawiły się również w systemie edukacji. Panowało przeświadczenie, że skoro system szkolny, w którym funkcjonowało pokolenie boomersów, nie zapobiegł kontrkulturze, to być może nie funkcjonuje on właściwie. Dlatego, w stosunku do pokolenia X zdecydowano się na zmianę modelu edukacji. Reformatorzy będąc pod wpływem nastrojów kontrkultury twierdzili, że dzieciom należy się większy szacunek, a w programach szkolnych należy kłaść większy nacisk na doświadczenie, a w mniejszym stopniu na logiczne myślenie⁵⁷. W istocie jednak wdrożenie tej koncepcji przyczyniło się do obniżenia poziomu edukacji. Średni czas przeznaczony na odrabianie lekcji przez dzieci spadł o połowę w stosunku do średniej w generacji boomersów z okresu 1945–1964⁵⁸. Strauss i Howe podkreślają, że bycie dorosłym w okresie amerykańskiego „wzlotu” oznaczało pozostawanie w małżeństwie, posiadanie dzieci i wspieranie własnej społeczności. W okresie 1964–1980 natomiast wystarczyło ubrać dzieci i zapewnić im dobre samopoczucie.

4. OBRAZ MEDIALNY DZIECIŃSTWA POKOLENIA X

Postawa niechętna dzieciom była dostrzegalna zwłaszcza w kulturze popularnej. Produkcja seriali rodzinnych czy kreskówek w połowie lat 60. znacząco zmalała. Oferta telewizji zaczęła obejmować coraz częściej obrazy, które były dla dzieci nieatrakcyjne lub po prostu zbyt drastyczne⁵⁹. Ważnym wydarzeniem

⁵⁵ Potwierdzeniem tego poglądu była wydana przez Klub Rzymski (międzynarodowa organizacja zrzeszająca naukowców, polityków i biznesmenów, zajmująca się badaniem i publikowaniem globalnych problemów świata) w 1972 roku książka analizująca przyszłość ludzkości wobec wzrostu liczby mieszkańców Ziemi oraz wyczerpujących się zasobów naturalnych.

⁵⁶ N. Howe, W. Strauss, *The Fourth...*, dz. cyt., s. 173.

⁵⁷ Tamże, s. 175.

⁵⁸ Tamże.

⁵⁹ Liczba filmów, które dozwolone są dla dzieci (wskaźnik *G-rated General Audience*) spadła z 41 procent do 13 procent. Z kolei liczba filmów z oznaczeniem *R-rated Restricted*, które mogą oglądać za zgodą rodziców dzieci i młodzież poniżej 17 roku życia, wzrosła.

w kinematografii był film z roku 1968 „Dziecko Rosemary” (*Rosemary’s Baby*)⁶⁰. Ten psychologiczny horror przedstawia historię kobiety, która wraz z mężem wprowadza się do kamienicy, w której mieszkańcy zachowują się w dziwny sposób. Po pewnym czasie okazuje się, że są oni wyznawcami tajnej organizacji wyznającej kult Szatana. Kobieta w niejasnych okolicznościach zachodzi w ciążę. Po jakimś czasie okazuje się, że jej najbliżsi, w tym mąż, również są członkami tej organizacji, a kobieta poczęła dziecko z diabłem. Film ten, którego fabuła oparta jest na powieści Iry Levina⁶¹ z roku 1967, symbolicznie rozpoczął dwudziestoletni okres w Hollywood, kiedy to obrazy podejmowały wątek mrocznych stron dzieciństwa⁶².

Do filmów utrzymanych w tym nurcie można zaliczyć horror „Egzorcysta” (*Exorcist*)⁶³ z roku 1973, który w kinematografii jest uważany za klasyka gatunku oraz jeden z najlepszych filmów grozy. Obraz przedstawia historię dwunastoletniej dziewczyny, w której otoczeniu dochodzi do paranormalnych zjawisk: wkrótce okazuje się, że dziewczyna jest pod wpływem nieznannej siły. W obliczu porażki lekarzy matka dziewczyny decyduje się poprosić o pomoc księdza. Mroczną stroną dzieciństwa przedstawiał także film „Omen” (*Omen*)⁶⁴ z roku 1976, utrzymany w klimacie „Dziecka Rosemary”. W filmie opowiedziano historię dzieciństwa chłopca, który po porodzie w szpitalu został adoptowany przez rodzinę ambasadora Stanów Zjednoczonych. Biologiczna matka chłopca zmarła podczas porodu, podobnie jak syn ambasadora, stąd też rodzina decyduje się na nieformalną adopcję. W trakcie dorastania chłopiec zaczyna stwarzać coraz więcej problemów a w końcu okazuje się, że chłopiec jest synem diabła.

W podobnym klimacie utrzymany jest film „A jednak żyje” (*It’s alive*)⁶⁵ z roku 1974, choć dodatkowo w obrazie tym pojawia się wątek dotyczący istoty człowieczeństwa oraz odpowiedzialności rodziców za dzieci. W obrazie tym przedstawiono historię młodego małżeństwa, któremu rodzi się agresywne, zdeformowane

⁶⁰ „Dziecko Rosemary” (*Rosemary’s Baby*), reż. R Polański, 1968.

⁶¹ Ira Marvin Levin, (1929–2007), amerykański pisarz.

⁶² P. Pomostowski, *Dziecko w kinie gatunków. Rosemary’s Baby Romana Polańskiego w nawiązaniu lub opozycji do tekstu horroru. Dziecko a horror sataniczny*, [w:] M. Butkiewicz, A. Gralczyk, K. Marcyński SAC (red.), *Dziecko w mediach*, Elipsa Dom Wydawniczy, Warszawa, 2016, s. 54.

⁶³ „Egzorcysta” (*Exorcist*), reż. W. Friedkin, 1973.

⁶⁴ „Omen” (*Omen*), reż. D. Taylor 1976.

⁶⁵ „A jednak żyje” (*It’s alive*), reż. L. Cohen, 1974.

dziecko. Noworodek zabija personel medyczny i ucieka, stanowiąc zagrożenie dla otoczenia oraz mieszkańców Los Angeles. Ojciec postanawia jednak odszukać swojego syna.

Wątek dziecięcej przemocy został dobrze sportretowany w obrazie „Halloween” (*Halloween*)⁶⁶, którego premiera miała miejsce w 1978 roku. Film przedstawia historię rodzinnej tragedii, do jakiej dochodzi w małym miasteczku w 1963 roku. Podczas święta Halloween sześciolatek syn rodziny Myersów zabija przy pomocy noża kuchennego swoją siostrę. W wyniku tego zdarzenia mały sprawca zostaje umieszczony w zakładzie psychiatrycznym. Wysiłki personelu nie przynoszą jednak oczekiwanego rezultatu. Po 15 latach spędzonych w zakładzie dorosły już sprawca ucieka, aby ponownie zabijać ludzi w swojej rodzinnej miejscowości.

Należy zaznaczyć, że filmy: „Egzorcysta”, „Omen”, czy „A jednak żyje” zdobyły olbrzymią popularność i doczekały się kontynuacji. Ciekawy wątek dzieciństwa prezentuje też film „Władca much” (*Lord of the Flies* 1963)⁶⁷. Film ten powstał w oparciu o powieść Williama Goldinga⁶⁸ z roku 1954 o tym samym tytule. Strauss i Howe, autorzy teorii pokoleń wskazują, że obraz ten ukazuje, do jakiego stopnia dzieci potrafią być bezlitosne⁶⁹. Fabuła filmu rozpoczyna się, kiedy grupa młodych chłopców trafia na bezludną wyspę w momencie wypadku samolotu, którym lecieli. Chłopcy wywodzą się ze górnych warstw społecznych – są uczniami renomowanych szkół podstawowych, jednak w obliczu zaistniałego zdarzenia są oni zmuszeni do brutalnej walki o przetrwanie. Akceptacja dla początkowo wybranych przywódców grupy słabnie, co doprowadza do rozłamów i walki między dwiema grupami. Z czasem walka przybiera dramatyczny charakter, a chłopcy stają się wobec siebie coraz bardziej okrutni.

Postawa niechętna dzieciom miała swoje odwzorowanie nie tylko w budzących grozę horrorach. Wątek problemów życia rodzinnego oraz trudności w relacjach z dziećmi był chętnie podejmowany przez kinematografię w latach 70. oraz 80. Strauss i Howe przywołują w tym kontekście dwa tytuły filmów – „Zwyczajni ludzie” (*Ordinary People*)⁷⁰ z 1979 roku, oraz „Sprawa Kramerów” (*Kramer*

⁶⁶ „Halloween” (*Halloween*), reż. J. Carpenter, 1978.

⁶⁷ „Władca much” (*Lord of the Flies*), reż. P. Brook, 1963.

⁶⁸ William Golding (1911–1993), angielski pisarz, laureat nagrody Nobla z roku 1983.

⁶⁹ Tamże, s. 173.

⁷⁰ „Zwyczajni ludzie” (*Ordinary People*), reż. R. Redford, 1979.

vs *Kramer*)⁷¹, którego premiera miała miejsce w 1980 roku. Obydwa filmy uzyskały pozytywny społeczny odbiór, co przełożyło się na szereg nagród filmowych. Pierwszy z filmów opowiada historię małżeństwa, które wychowuje dwóch młodych synów. W wyniku wypadku starszy z synów ginie, młodszy zaś poczuwa się do winy za śmierć brata. Uczucie to staje się na tyle silne, że chłopiec próbuje odebrać sobie życie. Rodzice decydują się na umieszczenie chłopca w zakładzie psychiatrycznym. Po powrocie rodzina stara się odbudować więzi, co spotyka się z dużymi trudnościami. Film „Zwyczajni ludzie” został doceniony przez Amerykańską Akademię Sztuki i Wiedzy Filmowej zdobywając Oscara w kategorii „najlepszy film” w roku 1981. Obraz został doceniony także przez Hollywoodzkie Stowarzyszenie Prasy Zagranicznej⁷².

Drugi z filmów – „Sprawa Kramerów” (*Kramer vs Kramer*) – otrzymał Oscara w kategorii „najlepszy film” w roku 1980 oraz nagrodę „Złoty glob”. Obraz przedstawia historię Teda Kramera, który całkowicie pochłonięty karierą zaniedbuje życie rodzinne. Fakt ten doprowadza do rozstania z żoną. Kobieta decyduje się równocześnie na pozostawienie pod opieką byłego męża ich wspólnego syna. Ted rozpoczyna trudny proces łączenia intensywnej kariery zawodowej z opieką nad chłopcem. Kiedy mu się to udaje, była żona postanawia jednak zawalczyć o opiekę nad synem w sądzie.

Przywołane filmy są odwzorowaniem nastojów względem dzieci, jakie panowały od końca lat 60. do początku 80. William Strauss i Neil Howe podają, że w okresie lat 1964–1984 rodzice spędzali ze swoimi dziećmi o 40 procent mniej czasu, niż w okresie 1945–1964⁷³. Przemiany w zakresie seksualności końca lat 60. bezpośrednio wpłynęły na dzieci, które zaczęły praktykować te wzorce w późnych latach 70. W kontekście rodziny ważnym zjawiskiem społecznym był rosnący wskaźnik rozwodów. O ile w okresie 1945–1964 połowa dorosłych kobiet wierzyła, że rodzice w złym małżeństwie powinni pozostać razem ze względu na dzieci, o tyle w okresie 1964–1984 wskaźnik ten był na poziomie 20%⁷⁴. W 1980 roku zaledwie 56% dzieci żyło w pełnych rodzinach złożonych z obojga rodziców⁷⁵.

⁷¹ „Sprawa Kramerów” (*Kramer vs Kramer*), reż. R. Benton, 1980.

⁷² Stowarzyszenie to przyznaje coroczne nagrody „Złoty glob”.

⁷³ Tamże.

⁷⁴ Tamże, s. 174.

⁷⁵ Tamże.

Amerykański styl wychowania dzieci zmienił się. Jedną z głównych zmian było osłabienie autorytetu ojców, które wynikało między innymi ze wzrostu liczby rozwodów. Równocześnie życie dzieci pozostawało pod słabszą kontrolą dorosłych, którzy sami zmagali się z bolączkami i nie potrafili zapanować nad negatywnymi zjawiskami (jak choćby zwiększająca się przestępczość czy narkomania), a to bezpośrednio wpłynęło na warunki, w jakich musiała wzrastać nowa generacja – pokolenie X.

ZAKOŃCZENIE (WNIOSKI)

Obraz medialny dzieci z okresu 1945–1964 oraz z lat 1964–1980, zrekonstruowany w oparciu o kategorie Williama Straussa i Neila Howe, dobrze odwzorowuje różnice w nastrojach społeczeństwa amerykańskiego. W okresie lat 1945–1964 społeczeństwo było przychylne dzieciom, panowała też wtedy liberalizacja modelu wychowania. Wpływ na to miały dobre wyniki gospodarcze, wzrost stabilizacji związany z zakończeniem wojny, co z kolei przełożyło się na silną instytucję rodziny. Sielankowe dzieciństwo boomersów miało swoje odwzorowanie w produkcjach filmowych oraz telewizyjnych. Boomersi w dzieciństwie byli pod wpływem zbyt pozytywnego obrazu rzeczywistości wykreowanego przez media, co wpłynęło na nieprzygotowanie tego pokolenia do dorosłego życia. Był to jeden z czynników, który doprowadził do zmiany nastrojów społecznych w latach 60. i w rezultacie do powstania kontrkultury.

W okresie lat 1964–1980 nastroje były już odmienne. Kontrkultura dała podstawy do zmiany postaw młodzieży, do kontestowania porządku społecznego stworzonego przez rodziców – boomersów. Konflikt między boomersami a pokoleniem G.I. przyczynił się do zaniedbania najmłodszej generacji – pokolenia X, ale także doprowadził do zmiany społecznej w zakresie spojrzenia na dzieci. Bunt młodych zniechęcił ludzi do posiadania dzieci, a ten trend został spotęgowany przez wprowadzenie do sprzedaży pigułki antykoncepcyjnej. Zmiana nastrojów w społeczeństwie przełożyła się także na odmienne postrzeganie dzieciństwa w literaturze dziecięcej, w której zaczęto poruszać tematy związane z przemocą, patologiami. Postawę niechętną dzieciom dobrze odwzorowywała również oferta telewizji oraz kinematografii, w ramach której emitowano obrazy nieatrakcyjne, zbyt drastyczne lub poruszano mroczną stronę dzieciństwa.

BIBLIOGRAFIA

- Coupland D., *Pokolenie X: Opowieści na czasy przyspieszającej kultury*, Wydawnictwo G+ J, Warszawa 2008.
- Griese H. M., *Socjologiczne teorie młodzieży*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1996.
- Haines M. R., *The population of the United States 1790–1920*, National Bureau of Economic Research, Historical Paper no.56, Cambridge 1994.
- Hildebrandt-Wypych D., *Pokoleniowe wzory sukcesu w doświadczeniach amerykańskich i niemieckich*, [w:] Gromkowska-Melosik A., Melosik Z., *Tożsamość w społeczeństwie współczesnym: pop-kulturowe [re]interpretacje*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2012.
- Howe N., Strauss W., *The Fourth Turning: An American Prophecy – What the Cycles of History Tell Us About America’s Next Rendezvous with Destiny*, Broadway Books, New York 1997.
- Howe N., Strauss W., *Generations: The History of America’s Future 1584–2069*, Harper-Collins New York (1992).
- Le Couteur P, Bureson J., *Guzik Napoleona, Jak 17 cząsteczek zmieniło historię*, Warszawa, Wydawnictwo Książkowe „Twój styl”, Warszawa 2004.
- Pomostowski P., *Dziecko w kinie gatunków. Rosemary’s Baby Romana Polańskiego w nawiązaniu lub opozycji do tekstu horroru. Dziecko a horror sataniczny*, [w:] Butkiewicz M., Graczyk A., Marcyński K. SAC (red.) *Dziecko w mediach*, Elipsa Dom Wydawniczy, Warszawa 2016.

Filmografia

- „A jednak żyje” (*It’s alive*), reż. L. Cohen, 1974.
- „Buntownik bez powodu” (*Rebel Without a Cause*), reż. N. Ray, 1955.
- „Challenge to Lassie”, reż. R. Thorpe, 1949.
- „Czerwona linia” (*Fail-safe*), reż. S. Lumet, 1964.
- „Dennis rozrabiaka” (*Dennis the Menace*), reż. C. Barton, W. D. Russell, D. Taylor J. Hayden, N. Abbott, J. Goldstone, 1959–1963.
- „Doktor Strangelove, czyli jak przestałem się martwić i pokochałem bombę” (*Dr. Strangelove*), reż. S. Kubrick, 1964.
- „Dziecko Rosemary” (*Rosemary’s Baby*), reż. R. Polański, 1968.
- „Egzorcysta” (*Exorcist*), reż. W. Friedkin, 1973.
- „Halloween” (*Halloween*), reż. J. Carpenter, 1978.
- „Hills of Home”, reż. F. M. Wilcox, 1948.
- „Lassie wróć” (*Lassie Come Home*), reż. F. M. Wilcox, 1943.
- „Lassie z Malowanych Wzgórz” (*The Painted Hills*), reż. H. Kress, 1951.
- „Na wschód od Edenu” (*East of Eden*), reż. E. Kazan, 1955.
- „Na psa urok” (*The Shaggy Dog*), reż. C. Barton, 1959.
- „Odwaga Lassie” (*Courage of Lassie*), reż. F. M. Wilcox, 1946.

- „Omen” (*Omen*), reż. D. Taylor 1976.
„The Shaggy D.A.”, reż. R. Stevenson, 1976.
„Siedem dni w maju” (*Seven Days in May*), reż. J. Frankenheimer 1964.
„Sprawa Kramerów” (*Kramer vs Kramer*), reż. R. Benton, 1980.
„Syn Lassie” (*Son of Lassie*), reż. S. Simon, 1945.
„The Sun Comes Up”, reż. R. Thorpe, 1949.
„Wiercipięta” (*Leave it to Beaver*), reż. D. Butler, C. Barton, H. Beaumont, E. Bellamy, F. De Cordova, C. F. Haas, J. Hayden, N. Abbott, 1957–1963.
„Władca much” (*Lord of the Flies*), reż. P. Brook, 1963.
„Zwyczajni ludzie” (*Ordinary People*), reż. R. Redford, 1979.

Biogram

mgr Mateusz Bieńkowski – asystent w Zakładzie Badań Problemów Społecznych w Instytucie Profilaktyki Społecznej i Pracy Socjalnej na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej. Przygotowuje rozprawę doktorską dotyczącą problematyki pokoleń. Adres e-mail: mbienkowski@aps.edu.pl